

КОЛЕКЦІЯ РОДУ *SPIRAEA* L. АГРОБІОСТАНЦІІ ЧНПУ ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА ТА ЇЇ ВИДОВА І РЕСУРСНА ЦІННІСТЬ ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ ТЕРИТОРІЇ МІСТА ЧЕРНІГОВА

Ю.О. КАРПЕНКО, доц., к.б.н., С.О. ПОТОЦЬКА, асистент
Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

Вперше рід *Spiraea* був описаний К. Ліннеєм у 1753 році. Сучасний асортимент декоративних кущів роду *Spiraea* L. налічує близько 200 видів, гібридів та форм, який відносять до родини *Rosaceae* Juss. На територіях загального користування Чернігівського Полісся асортимент досить обмежений і потребує розширення. Рід *Spiraea* мають ряд переваг серед красиво квітучих кущів, вони невибагливі в культурі, посухостійкі, газостійкі. Інтродуковані види роду *Spiraea* є перспективними для декоративного садівництва, фітомеліорації та інших галузей народного господарства.

Колекцію роду *Spiraea* на території агробіостанції ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка було створено у 2004-2005 рр. доц. Карпенком Ю.О. з 15 видів, люб'язно наданих З.Г. Бонюк та привезених з Ботанічного саду імені акад. О.В. Фоміна КНУ імені Т.Г. Шевченка. Також, її поповнено у 2008-2010 рр. з ряду садівничих фірм м. Чернігова Agatic, Ірбіс. За 2005-2006 роки від великих морозів взимку загинуло 2 види: *S. flexuosa* Fisch. та *S. veitchii* Hemsl. За 2006-2007 роки загинув ще 1 вид *S. lucida* Dougl. Нами досліджувалися 12 видів роду *Spiraea*, що входять до 4 секцій, їх особливості, проводилися фенологічні та біоекологічні спостереження. З них слід відзначити такі види: *Spirea salicifolia* L., *S. media* Franz Schmidt., *S. japonica* L., *S. creanata* L., *S. x arguta* Zabel., *S. ussuriensis* Pojark., *S. sargentiana* Rehd., *S. albiflora* Zab., *S. x bumalda* Burvenich., *S. pyramidata* Greene., *S. x semperfoliorea* Zabel., *S. prunifolia* Sieb. et Zucc. (послідовність видових назв відповідає номеру в табл.).

Вивчення відповідності ритмів росту й розвитку інтродуцентів ритмам кліматичних факторів у нових умовах, необхідне для прогнозування успішності інтродукції. Особливе значення надається повноті проходження та завершення усіх фаз розвитку. Строки вегетації залежать, насамперед, від видової належності та погодних умов, вегетаційний період триває від 173-227 до 213-254 днів. За часом початку та кінця вегетації нами виділено чотири фенологічні групи: I група (PP) – характеризується раннім початком і раннім закінченням вегетації; II (PC) – раннім початком і середнім закінченням вегетації; III (PII) – раннім початком і пізнім закінченням вегетації; IV (PII) – пізнім початком і пізнім закінченням вегетаційного періоду. Цвітіння триває від 10 до 30 днів. За терміном цвітіння *Spiraea* нами розділено на чотири групи: I – ранньовесняна група (PB) вступає у фазу цвітіння у квітні до розпускання листків; II – весняного періоду цвітіння (B) квітує в першій декаді травня і закінчує цвітіння в кінці травня; III- весняно-літнього цвітіння (BJ), з середини травня до першої – другої декади липня (види з білими та червоними квітками); IV – літньої групи (J) з першої декади липня масове цвітіння (J) продовжується до кінця липня чи першої декади серпня і триває 1,5-2 місяці (*S. albiflora*). У деяких культурварів (*S. japonica* та *S. bumalda*), після основного цвітіння через деякий час настає повторне, воно менш ясне і триває до кінця вересня – жовтня. Насіння у *Spiraea* починає достигати і

розсіюватися з травня місяця: у видів групи РВ – відразу після закінчення цвітіння (*S. thunbergii*) або через 2-3 тижні (*S. prunifolia*), у видів із Південно-Східної Азії та насіння більшості видів груп ВЛ та Л досягає пізно восени (у жовтні – листопаді). Отже, ритми розвитку більшості видів і форм роду *Spiraea* відповідають кліматичним умовам Чернігівського Полісся.

Таблиця

Еколого-географічні особливості видів роду *Spiraea* м. Чернігова

Вид	Походження	Світло-вимагливість	Гігморффи	Едафічні фактори	Морозостійкість	Зимостійкість	Посухо-стійкість	Газостійкість	Народно-господарське використання	Використання в озелененні
1	Дз	G	Ms	Mg	M	I	5	C	д., л., м.	с., г., ж.
2	Дз	G	Ks	Ol	M	I	5	C	д., л., м., ф.	с., г., ж.
3	СхА	G	Ks	Ol	M	I	5	C	д., л., м.	с., г., ж.
4	Дз	S-G	Ks	Ol	M	I	5	O	д., л., м., ф.	с., г., ж.
5	----	G	Ks	Ol	BM	II-III	5	O	д., л., м.	с., г., ж.
6	Дз	G	Ks	Ol	M	I	5	O	д., м.	с., г., ж.
7	СхА	G	Ks	Ol	BM	II-III	5	O	д., м.	с., г., ж.
8	СхА	G	Ms	Mg	M	I	5	O	д., л., м.	с., г., ж.
9	----	G	Ks	Ol	M	I	5	O	д., л., м.	с., г.
10	А-Па	G	Ks	Ol	BM	II-III	5	C	д., м.	с., г., ж.
11	----	G	Ks	Mg	BM	I	5	O	д., м.	с., г.
12	СхА	G	Ks	Ol	BM	II-III	5	C	д., л., м.	с., г., ж.

Умовні позначення: Східно-Азіатська область – СхА; Атлантично-Північно-Американська область – А-Па; походження невідоме (гібрид) –; декілька областей походження – Дз. Геліофіт – G, сіогеліофіт – S-G; мезофіт – M, ксерофіт – K; мегатроф – Ms, оліготроф – Ol; морозостійкий – M, відносно морозостійкий – BM; посухостійкий – 5; стійкий – C, обмежено стійкий – O; декоративна – д., лікарська – л., фітомеліоративна – ф.; медоносна – м.; солітер – с., група – г., жива огорожа – ж.

Флористична область наведена згідно ботаніко-географічного поділу світу за А.Л. Тахтаджяном (1978). Зимостійкість рослин оцінювали за шкалою С. Я. Соколова (1951), посухостійкість – за шкалою С. С. П'ятницького (1961). Значення для народного господарства та використання в озелененні визначалася на основі власних спостережень та літературними даними.

Отже, під час досліджень, які проводилися на території агробіостанції ЧНПУ відмічалися еколого-географічні особливості, проводилися фенологічні спостереження за 12 видами. За результатами обстежень були побудовані практичні аспекти використання роду *Spiraea* в зеленому будівництві міста Чернігова, зокрема для створення поодиноких і групових насаджень, низьких бордюрів та живих огорож.

На основі узагальнення літературних матеріалів та проведених досліджень щодо оцінки життєздатності та успішності інтродукції роду *Spiraea* з'ясовано, що більшість вивчених видів перспективні для культивування в районах Чернігівського Полісся, в тому числі і міських територій Чернігова.